

FORSVARSDEPARTEMENTET

Retningslinjer for

Forsvarssektorens miljøstyring

Retningslinjene gjelder for bruk i forsvarssektoren med virkning fra og med 16. mars 2015.

Forsvarsdepartementet
Oslo, den 13. mars 2015

Anders Melheim
Ekspedisjonssjef

Innholdsfortegnelse

1 Bakgrunn	3
2 Almennelige bestemmelser	4
2.1 HENSIKT	4
2.2 VIRKEOMRÅDE	4
2.3 FORSVARSSEKTORENS SYSTEM FOR MILJØSTYRING	4
2.4 SEKTORANSVARET	4
2.5 ØVRIGE STYRENDE DOKUMENTER	4
3 Forsvarsdepartementets miljøstrategi	5
3.1 MILJØPOLICY	5
3.2 OVERORDNEDE PRINSIPPER	5
4 Forsvarssektorens miljøaspekter og satsingsområder	6
4.1 MILJØASPEKTER	6
4.2 SATSINGSOMRÅDER	6
5 Satsingsområder og ambisjoner	7
5.1 KLIMA OG ENERGI	7
5.2 ANSKAFFELSER	7
5.3 FORURENSNING AV MILJØET	8
5.4 SKYTE- OG ØVINGSFELT OG ANDRE EIENDOMMER	8
5.5 ØVING OG OPERATIV VIRKSOMHET	9
5.6 AVFALL	9
5.7 FORSVARSSEKTORENS KULTURMINNER OG KULTURMILJØ	9
6 Ansvar og myndighet	10
6.1 FORSVARSDEPARTEMENTET	10
6.1.1 Ansvar og oppgaver	10
6.1.2 Hovedoppgaver, miljø	10
6.2 ETATER UNDERLAGT FORSVARSDEPARTEMENTET	10
6.2.1 Ansvar og myndighet	10
6.2.2 Hovedoppgaver, miljø	10
7 Kontroll og oppfølging på miljøområdet	11
7.1 KONTROLL	11
7.2 MILJØRAPPORTERING	11
7.3 OPPFØLGING, AVVIK OG REVISJON	11
7.4 LEDELSENS GJENNOMGÅELSE	11
Definisjoner	12

1 Bakgrunn

Disse retningslinjene gir ansvar, oppgaver og føringer til etatssjefene i forsvarssektoren for å sikre at regjeringens miljøpolitikk blir fulgt i henhold til sektoransvaret og at nasjonal og internasjonal miljølovgivning overholdes.

Ved å følge et miljøstyringssystem etter den internasjonale standarden NS-EN ISO 14001 skal forsvarssektoren kontinuerlig forbedre sin miljøprestasjon. Videre skal forsvarssektoren:

- være en bidragsyter for å oppfylle Norges klimamål,
- være en pådriver i å etterspørre varer og tjenester som tilfredsstillende krav til miljø- og samfunnsansvar,
- være en forvalter og bruker som bidrar til at forurensning holdes på et minimum og at det ryddes opp ved forurensete lokaliteter,
- sikre det biologiske mangfoldet på forsvarssektorens eiendommer og gi allmennheten adgang til jakt, fiske og friluftsliv når det ikke er til hinder for Forsvarets virksomhet,
- innrette sin styrkeproduksjon, øving og operativ virksomhet slik at negative effekter på omgivelsene minimaliseres,
- redusere mengden avfall og sikre at andel avfall til gjenbruk og gjenvinning økes,
- forvalte og ivareta kulturminner og kulturmiljø som ressurser for opplevelse og kunnskapskilder.

Forsvarssektorens miljødatabase skal benyttes som verktøy for å registrere, overvåke og rapportere på etatenes miljøpåvirkninger. Etatene skal drifte miljøstyringssystemet og utarbeide en miljøårsrapport for å beskrive utfordringer, mål og måloppnåelse.

Opprydding av forurenset grunn og sjø som følge av tidligere tiders aktiviteter krever stor ressursbruk både i form av personell og økonomi. Forebygging av fremtidig forurensning og reduserte utslipp av klimagasser, herunder krav til nye bygg og utfasing av fossil olje til oppvarming, medfører også press på økonomiske ressurser. Oppgavene kan løses bl.a. ved å ta i bruk innovative løsninger, nye metoder og ny teknologi. Det er et mål å redusere miljøpåvirkningen av forsvarsvirksomheten og samtidig skape operasjonelle fordeler og reduserte kostnader.

2 Alminnelige bestemmelser

2.1 Hensikt

Retningslinjene skal:

- sikre at miljølovgivningen, forskrifter, bestemmelser og regjeringens miljøpolitikk etterleves,
- fastsette Forsvarsdepartementets og underlagte etaters ansvar og oppgaver innenfor miljøarbeidet,
- gi føringer for forsvarssektorens miljøarbeid.

Dette dokumentet utgjør de overordnede retningslinjene for forsvarssektorens miljøarbeid og utfyller lover, forskrifter og bestemmelser. Revisjon av dokumentet vil skje etter behov.

2.2 Virkeområde

Retningslinjene er gjeldende for forsvarssektorens virksomhet både i og utenfor Norge.

2.3 Forsvarssektorens system for miljøstyring

Etatenes system for miljøstyring skal følge den til enhver tid gjeldende internasjonale standarden NS-EN ISO 14001 Miljøstyringssystemer. Forsvarsdepartementet skal følge EU *Eco-Management and Audit Scheme* (EMAS), som de øvrige departementene. Miljøstyringssystemet skal bidra til at miljøhensyn er en integrert del av alle plan- og beslutningsprosesser i forsvarssektoren.

2.4 Sektoransvaret

Regjeringens miljøpolitikk bygger på at alle samfunnssektorer har et selvstendig ansvar for å legge miljøhensyn til grunn for sine aktiviteter slik at de nasjonale miljøpolitiske målene blir nådd. Sektorene har ansvar for å rapportere miljøutviklingen, resultater og kostnader, ved virkemiddelbruk og gjennomførte miljøtiltak.

Sektoransvaret innebærer at alle departementene skal ta hensyn til miljøet når de utformer planer og politikk på sine ansvarsområder. Dette innebærer både forebygging av negative miljøpåvirkninger, og å rydde opp når skaden har skjedd.

2.5 Øvrige styrende dokumenter

Retningslinjene supplerer blant annet FDs retningslinjer for tjenestefeltet eiendommer, bygg og anlegg og FDs retningslinjer for materiellforvaltning.

Retningslinjene konkretiseres i form av oppdrag og mål i de årlige iverksettelsesbrev (IVB)/ tildelingsbrev og i langtidsplaner (LTP). Handlinger som er angitt i retningslinjene vurderes årlig ved utarbeidelse av IVB og LTP.

3 Forsvarsdepartementets miljøstrategi

3.1 Miljøpolicy

Forsvarssektoren skal gjennom et systematisk miljøarbeid være en foregangsvirksomhet. Dette ivaretas ved at:

- etatene har god kunnskap om egen miljøpåvirkning, og nytter kunnskapen til kontinuerlig forbedring av miljøprestasjonen,
- etatene etterkommer lovbestemte krav og egne krav, og følger opp nasjonal miljøpolitikk,
- etatenes virksomhet er i overensstemmelse med relevante internasjonale avtaler og konvensjoner innen miljø,
- etatene aktivt forebygger forurensning, og har rutiner og kompetanse til å håndtere akutt forurensning,
- etatenes miljøarbeid koordineres med arbeid innenfor helse, miljø og sikkerhet (HMS) og med arbeid for holdninger, etikk og ledelse (HEL).

3.2 Overordnede prinsipper

- Plan- og beslutningsprosesser på alle nivåer skal ta hensyn til miljøet. Miljø skal vurderes på lik linje med krav til blant annet funksjon, kvalitet, økonomi og sikkerhet. Der forsvarssektorens aktiviteter eller anskaffelser kan ha positive miljøpåvirkninger, skal dette integreres i beslutningsgrunnlaget ved valg av løsning. Videre skal det iverksettes tiltak som bidrar til at negative miljøpåvirkninger reduseres og forebygges. Etatene må kombinere og avveie brukers krav, økonomiske rammer og hensyn til miljø. Dersom miljøkrav fravikes, må dette begrunnes.
 - FoU-virksomheten skal bidra til at forsvarssektoren ved valg av organisering, systemer og materiell fremstår som en miljøbevisst sektor. Vurdering av miljøpåvirkning skal være et fast element i FoU-prosjekter.
 - Forsvarssektorens personell skal gjennom medvirkning, kompetanseoppbygging, gode holdninger og samarbeid stimuleres til å følge opp miljøarbeidet og bidra til å fremme forbedringer. Den enkelte medarbeider har under utøvelse av sine arbeidsoppgaver ansvar for å ta hensyn til miljøet.
 - Retningslinjene og forsvarssektorens årlige miljørapport skal være tilgjengelig for alt personell og for allmennheten.
-

4 Forsvarssektorens miljøaspekter og satsingsområder

4.1 Miljøaspekter

Forsvarssektorens felles miljøaspekter er:

- Etablering, drift og avhending av eiendom, bygg og anlegg (EBA).
- Anskaffelse, drift og avhending av materiell.
- Aktivitet i skyte- og øvingsfelt.
- Styrkeproduksjon, øving og operativ virksomhet.

4.2 Satsingsområder

Ut fra miljøaspektene og de nasjonale resultatområdene skal det gjennomføres miljøforbedring spesielt innen følgende områder:

- Klima og energi.
 - Anskaffelser.
 - Forurensning av miljøet.
 - Skyte- og øvingsfelt og andre eiendommer.
 - Øving og operativ virksomhet.
 - Avfall.
 - Forsvarssektorens kulturminner og kulturmiljø.
-

5 Satsingsområder og ambisjoner

5.1 Klima og energi

Forsvarssektoren skal være en aktiv bidragsyter for å oppfylle Norges klimamål. Energiledelse, redusert ressursforbruk samt bruk av beste tilgjengelige teknologi er viktige elementer for måloppnåelsen. Klimautslipp skal vurderes i et livsløpsperspektiv og det skal søkes å redusere klimapåvirkning i hele verdikjeden.

Aktuelle handlinger som støtter opp under ambisjonene er:

- Forsvarssektoren skal ved anskaffelse og drift av materiell optimalisere drivstofforbruk ved blant annet å forbedre driftsrutiner, gjennomføre effektiv logistikk og benytte beste tilgjengelige teknologi, herunder alternativ energi.
- Ved anskaffelse og drift av EBA og materiell skal det stilles konkrete og fremtidsrettede krav til energiforbruk og utslipp av klimagasser. Forsvarssektoren skal som kunde ta i bruk og utvikle nye miljø- og klimavennlige teknologier og løsninger med den hensikt å effektivisere energiutnyttelsen.
- Fossile energikilder som grunnlast til oppvarming av bygg og anlegg skal fases ut innen utgangen av 2018 og bruk av fossil olje til oppvarming skal opphøre fra 2020.
- Nye bygg skal bygges etter passivhusstandard, og fra 2018 tilnærmet nullenerginivå, for relevante byggkategorier.

5.2 Anskaffelser

Forsvarssektoren skal stille miljøkrav ved anskaffelse av EBA, materiell, varer og tjenester. Det skal legges vekt på innovative løsninger, beste tilgjengelige teknologi og beste praksis for å fremme miljø- og energieffektivitet ved anskaffelser.

Forsvarssektoren skal, som en statlig aktør, gå foran som et godt eksempel med hensyn til sosiale, etiske, miljø- og klimamessige krav ved anskaffelser.

Aktuelle handlinger som støtter opp under ambisjonene er:

- Inneha kompetanse for å kunne vurdere krav i forhold til miljø- og samfunnsansvar i alle anskaffelser av EBA, materiell, varer og tjenester. Det skal kunne dokumenteres at miljøkrav og sosiale krav er tatt hensyn til i anskaffelser der det er relevant, og at kontraktskrav innen miljø- og samfunnsansvar følges opp.
- Velge leverandører som aktivt arbeider for å oppfylle ILOs kjernekonvensjoner, FNs menneskerettigheter, FNs barnekonvensjon (§ 32), arbeidslovgivningen i produsentlandet og nasjonalt og internasjonalt lovverk innenfor miljø og klima.
- Registrere alle anskaffelser av produkter som inneholder helse- og miljøfarlige kjemikalier. Produkter som inneholder miljøgifter skal ikke anskaffes hvis det eksisterer alternative produkter som er mindre skadelige. Kjemikalier som kjøpes inn skal ha gyldig sikkerhetsdatablad i henhold til lover og forskrifter, og skal være lagt inn i et stoffkartotek.
- Kriteriesett for miljøhensyn skal tas med i vurderingen ved anskaffelser og innkjøp. Videre skal det stilles miljøkrav tilsvarende etablerte merkeordninger (f.eks. Svanemerket, EU Ecolabel o.l.) for varer og tjenester der slike finnes.
- Environmental Product Declaration (EPD) skal benyttes for å vurdere de mest relevante og betydeligste produkters miljøpåvirkning og energibruk. Life-cycle assessment (LCA) skal gjennomføres for å vurdere miljøeffekten av ulike løsninger, for eksempel ved etablering av EBA.

- Alle nye administrative kjøretøy skal benytte lav- eller nullutslippsteknologi så fremt dette er mulig i forhold til brukerbehovet.
- Nye våpentyper og ammunisjon skal vurderes med hensyn på miljøkonsekvenser i forbindelse med anskaffelser

5.3 Forurensning av miljøet

Forsvarssektorens bruk av helse- og miljøfarlige produkter skal ikke føre til helseskader eller vesentlige skader på miljøet. Forsvarssektoren skal som forvalter og bruker, bidra til å sikre en vannkvalitet i ferskvannsforkomster og marine områder som bidrar til opprettholdelse av arter og økosystemer og som ivaretar hensynet til menneskers helse og trivsel. Støybelastningen fra virksomheten søkes redusert, samtidig som Forsvarets behov ivaretas.

Aktuelle handlinger som støtter opp under ambisjonene er:

- Ha oppdatert oversikt over forsvarssektorens bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier og følge opp substitusjonsplikten aktivt, samt påse at leverandører av varer og tjenester til forsvarssektoren gjør det samme.
- Ha oppdatert oversikt over potensielle kilder til utslipp og eksisterende forurensning, gjennomføre tiltak for å hindre spredning av forurensning og iverksette nødvendige tiltak ved forurensete lokaliteter.
- Ved akutt forurensning skal det iverksettes korrigerende tiltak for å forhindre og begrense skade, samt å forhindre gjentagelse.
- Kartlegge støybildet rundt forsvarssektorens virksomhet og jobbe aktivt for å redusere støynivået. Kommunisere forventet støyomfang til det sivile samfunnet.

5.4 Skyte- og øvingsfelt og andre eiendommer

Skyte- og øvingsfelt skal være effektive og bærekraftige øvingsområder for Forsvaret.

Forsvarssektoren skal som eiendomsforvalter og -bruker forebygge negative miljøpåvirkninger og opptre slik at naturmangfoldet og kulturminner ivaretas på best mulig måte.

Gitt at det ikke er i konflikt med forsvarssektorens virksomhet, kan det åpnes for allmenn ferdsel og adgang til jakt, fiske og friluftsliv i øvingsfeltene i henhold til gjeldende lovverk.

Aktuelle handlinger som støtter opp under ambisjonene er:

- Sikre at det tas hensyn til miljøet ved etablering utvikling, drift og avhending av skyte- og øvingsfelt og andre eiendommer.
- Forebygging av negative miljøpåvirkninger skal være det bærende prinsipp under drift av skyte- og øvingsfelt. Ved ombygging eller anlegg av nye skyte- og øvingsfelt skal beste tilgjengelige teknologi vurderes for å unngå fremtidig forurensning.
- Utarbeide og vedlikeholde flerbruksplaner for skyte- og øvingsfelt hvor det er store flerbruksinteresser, og gjøre disse tilgjengelige for allmennheten.
- Inneha, eventuelt innhente, kompetanse om, og foreta kartlegging og forvaltning av nøkkelbiotoper, viktige naturtyper og truede og fremmede arter og kulturminner.
- Utvikling og testing av ny teknologi med gode og effektive løsninger for å redusere forurensning fra skyte- og øvingsfelt.

5.5 Øving og operativ virksomhet

Forsvarets styrkeproduksjon, øving og operativ virksomhet skal innrettes slik at negative effekter på omgivelsene minimaliseres. Ved all aktivitet utenfor egne skyte- og øvingsfelt påhviler det Forsvaret et særlig ansvar hva gjelder forebygging og erstatning av miljøskader. Operasjoner i utlandet har også en oppgave i å beskytte viktige naturressurser for lokalbefolkningen.

Aktuelle handlinger som støtter opp under ambisjonene er:

- Mulige miljøpåvirkninger kartlegges, risikovurderes og avbøtende tiltak iverksettes. Vurderinger av risiko for negative miljøpåvirkninger skal være en integrert del av avdelingens samlede aktivitetsrisikovurdering.
- Etablere et system for måling av miljøprestasjon under øvelse og i operasjoner som sikrer at miljøpåvirkningene blir vurdert opp mot operative behov, med fokus på kontinuerlig forbedring. Miljøuhell og avvik skal rapporteres i et hendelses- og avvikshåndteringssystem som danner grunnlag for iverksetting av korrigerende tiltak for å hindre gjentakelse.
- Inneha kompetanse til å stille relevante miljøkrav til leveranser av tjenester, materiell og håndtering av avfall i forbindelse med operasjoner og øvelser i Norge og utlandet, blant annet i henhold til NATO STANAG-er.
- Det skal gjøres nødvendig kartlegging, merking og sikring for å kunne forebygge skade på kulturminner og kulturmiljø i operasjons- og øvingsområder.

5.6 Avfall

Forsvarssektoren skal sørge for at virksomhetens totale avfallsmengde reduseres, og at andelen av generert avfall som går til gjenbruk og gjenvinning økes. Forsvarssektoren skal bruke sine ressurser optimalt og kontinuerlig sørge for å redusere forbruk der dette er mulig.

Aktuelle handlinger som støtter opp under ambisjonene er:

- Utnytte eksisterende returordninger, gjennomføre kildesortering, sette målbare krav og iverksette tiltak for å redusere total avfallsmengde.
- Bidra til utnyttelse av avfall som ressurs gjennom å stimulere til økt gjenbruk.
- Gjenbruk skal vurderes som alternativ ved nybygg og rehabilitering.

5.7 Forsvarssektorens kulturminner og kulturmiljø

Kulturhistoriske eiendommer skal forvaltes og brukes i henhold til retningslinjer for forvaltning av statlige kulturhistoriske eiendommer, gitt ved kgl. res. av 1. september 2006. Kulturminner og kulturmiljøer som forsvarssektoren forvalter skal ivaretas som ressurser for opplevelse. Kulturminner av nasjonal verdi skal forvaltes som kunnskapskilder og som grunnlag for opplevelser for dagens og fremtidens befolkning uten at kulturhistoriske verdier går tapt.

Aktuelle handlinger som støtter opp under ambisjonene er:

- Inneha kompetanse til å ivareta kulturminner og kulturmiljøer på forsvarssektorens eiendommer.
- Det skal utarbeides forvaltningsplaner for all fredet og vernet EBA.

6 Ansvar og myndighet

Dette kapitlet fastsetter overordnede roller, ansvar og oppgaver knyttet til miljøstyring i forsvarssektoren.

6.1 Forsvarsdepartementet

6.1.1 Ansvar og oppgaver

Forsvarsministeren har det konstitusjonelle ansvaret for den forvaltningsmyndigheten departementet og underlagte ledd utøver.

FD er ansvarlig for at forsvarssektorens miljøstyringssystem ivaretas og videreutvikles.

FD har etablert Forsvarssektorens miljøkompetansegruppe (FMKG) som et forum for forsvarsrelaterte miljøspørsmål. FMKG skal støtte FD og være et faglig rådgivingsorgan for koordinering og utvikling av miljøarbeidet i forsvarssektoren. FMKG ledes av FD, og har representanter fra underliggende etater.

6.1.2 Hovedoppgaver, miljø

FDs hovedoppgave er å styre underlagte etater basert på de vedtakene som er fattet av Stortinget og regjeringen. Etatsstyringen utøves i første rekke gjennom iverksettingsbrev eller tildelingsbrev, som gir hovedmål og rammer for etatenes virksomhet, og tilhørende styringsdialog.

FD er ansvarlig for å fastsette miljøambisjoner for forsvarssektorens virksomhet og skal se til at miljøhensyn ivaretas av underlagte ledd. FD rapporterer miljøstatus gjennom den årlige miljørapporten til Klima- og miljødepartementet. FD rapporterer også status for miljøarbeidet i den årlige budsjettproposisjonen.

6.2 Etater underlagt Forsvarsdepartementet

6.2.1 Ansvar og myndighet

Etatssjefen har ansvar og myndighet iht. instruks, samt de mål og rammer som fremgår av årlig iverksettingsbrev/tildelingsbrev.

Etatssjefen skal etablere, iverksette, vedlikeholde og forbedre et miljøstyringssystem etter den til enhver tid gjeldende internasjonale standarden NS-EN ISO 14001 Miljøstyringssystemer.

Enhver sjef skal sørge for å kontrollere at tjenesten ved egen virksomhet foregår innenfor rammen av de til enhver tid gjeldende lover, forskrifter og andre relevante bestemmelser.

6.2.2 Hovedoppgaver, miljø

Etatene skal ha kontroll med virksomhetens miljøpåvirkning og kontinuerlig redusere virksomhetens negative miljøpåvirkninger.

Etatene skal ha tilstrekkelig kompetanse og kapasitet til å kunne ivareta FDs føringer innen miljø.

Etatene skal etablere miljømål og handlingsplaner med bakgrunn i sine vesentlige miljøaspekter, samt i gjeldende langtidspan og iverksettingsbrev/tildelingsbrev og FDs retningslinjer for miljøstyring.

7 Kontroll og oppfølging på miljøområdet

7.1 Kontroll

Etatene har ansvar for kontroll med egen og underliggende avdelingers miljøstyringssystem, herunder at miljøstyringssystemet er godt integrert i etatens øvrige styringssystem og at det utarbeides nødvendige prosedyrer for kontrollvirksomheten.

Forsvarssektorens miljødatabase skal danne grunnlaget for forsvarssektorens kontroll med egne miljøaspekter og -påvirkninger, og skal i hovedsak tjene tre hovedformål:

- Dekke forsvarssektorens krav til rapportering og informasjon til sentrale myndigheter og andre interessenter.
- Danne beslutningsgrunnlag for miljøeffektivisering av egen virksomhet på alle nivå i organisasjonen.

Det skal minimum registreres, overvåkes og rapporteres miljøpåvirkninger innenfor følgende områder: forbruk av energi, drivstoff, ammunisjon, vann, helse- og miljøfarlige kjemikalier, avfall og akutte utslipp. Kjemikalier skal også registreres i et stoffkartotek.

”Retningslinjer for registrering av miljøaspekter i forsvarssektorens miljødatabase” utarbeides av FFI i samråd med FD og etatene. FFI har ansvar for å drifte og utvikle forsvarssektorens miljødatabase. Etatene er ansvarlige for innrapportering på sine vesentlige miljøaspekter innen 31. januar påfølgende år. FFI skal i samarbeid med etatene sørge for at det på bakgrunn av analyse av miljødata skal utredes forslag til miljøforbedrende tiltak.

7.2 Miljørapportering

Etatene skal utarbeide en årsrapport innen miljø som beskriver virksomhetens utfordringer og mål for arbeidet med miljøpåvirkningene, gjennomført arbeid og oppnådde resultater, samt hvordan arbeidet planlegges fremover. Rapporten skal redegjøre for måloppnåelse, sett i forhold til sektorens satsingsområder og miljøambisjoner og etatens vesentlige miljøaspekter. Etatene skal i årsrapporten orientere om status for bruk av miljøkrav i anskaffelser. Denne rapporten skal fremsendes til FD som en del av etatens årsrapport, og er et bidrag til forsvarssektorens årlige miljørapportering internt og eksternt.

På grunnlag av innrapporterte data i Forsvarssektorens miljødatabase, skal FFI utarbeide forsvarssektorens miljø- og klimarapport. Rapporten skal foreligge 31. mars påfølgende år.

7.3 Oppfølging, avvik og revisjon

Håndtering av aktuelle og potensielle hendelser og avvik er en viktig del av miljøstyringssystemet, og skal gi etatene et godt verktøy i forbedringsarbeidet. Et system for håndtering av avvik skal etableres i hver enkelt etat, og det må skapes gode holdninger og utvikles gode rutiner for å bruke dette aktivt.

7.4 Ledelsens gjennomgåelse

Organisasjonens øverste ledelse skal årlig gjennomgå miljøstyringssystemet for å sikre at det er egnet og virker etter hensikten. Andre tema som skal vurderes er miljøpolicy, måloppnåelse, ev. behov for revisjon av målene, miljøprestasjoner og forbedringspunkter. Dette kan være et eget møte, eller integreres i ledelsens gjennomgang av øvrige styringssystemer.

Definisjoner

Akutt forurensning:	Forurensning av betydning, som inntreer plutselig, og som ikke er tillatt etter bestemmelse i eller medhold av forurensningsloven. ¹
Anskaffelser:	Gjelder anskaffelser av varer, tjenester og bygge- og anleggsarbeider. ²
EBA:	Eiendommer, bygg og anlegg
Forsvarssektoren:	Forsvarsdepartementet (FD) og underliggende etater.
Forurensning:	(1) Tilførsel av fast stoff, væske eller gass til luft, vann eller i grunnen, (2) støy og rystelser, (3) lys og annen stråling i den utstrekning forurensningsmyndigheten bestemmer, (4) påvirkning av temperaturen – som er eller kan være til skade eller ulempe for miljøet. ³
Grunnlast:	Energi som normalt dekker 50 % av effektbehovet (kW) og minimum 85 % av varmebehovet (kWh).
Materiellforvaltning:	Omfatter den del av logistikkvirksomheten som omhandler planlegging og utøvende virksomhet i forbindelse med anskaffelse, etterforsyning, lagring, distribusjon og utfasing av materiell og materiellsystemer. ⁴
Miljø:	Omgivelsene for en organisasjons virksomhet, inklusive luft, vann, jord, naturressurser, planteliv, dyreliv, mennesker, og deres innbyrdes forbindelse. ⁵
Miljøarbeid:	Tiltak knyttet til det ytre miljøet for å bevare naturmiljøets mangfold og egenart, hindre uønskede klimaendringer samt spredning av miljøgifter. Det omfatter også vern av mennesker og natur mot negative følger av en organisasjons aktiviteter.
Miljøaspekt:	Del av en organisasjons aktiviteter, produkter eller tjenester som kan innvirke på miljøet. ⁵
Miljømål:	Overordnet mål i samsvar med miljøpolitikken som en organisasjon har pålagt seg selv å oppnå. ⁵
Miljøprestasjon:	Målbare resultater av en organisasjons styring av sine miljøaspekter. ⁵
Miljøpåvirkning:	Enhver endring i miljøet, enten den er ugunstig eller fordelaktig, som helt eller delvis skyldes en organisasjons miljøaspekter. ⁵
Miljøpolicy:	Overordnede intensjoner og retningslinjer for en organisasjon i forhold til dens miljøprestasjon som på forhånd er uttrykt av toppledelsen (definisjon tilsvarer miljøpolitikk fra NS-EN ISO 14001). ⁵
Miljøstyring:	Arbeid med en organisasjons miljøstyringssystem.
Miljøstyringssystem:	Den delen av en organisasjons styringssystem som benyttes til å utarbeide og iverksette dens miljøpolitikk og styre dens miljøaspekter. ⁵
Miljøuhell:	Utilsiktet skade på eller forurensning av ytre miljø.

¹ Forurensningsloven § 38

² Lov om offentlige anskaffelser § 3

³ Forurensningsloven § 6

⁴ Forsvarsdepartementets retningslinjer for materiellforvaltning i forsvarssektoren, 1. juni 2012

⁵ NS-EN ISO 14001:2004 Miljøstyringssystemer